

www.xenesglosses.eu

Τα τρία τέταρτα των μαθητών σε σχολεία της Ελλάδας έχουν αντιμετωπίσει φαινόμενα εκφοβισμού. Ειδικόί μάς μιλάνε για ένα θέμα-ταμπού, κρυμμένο πίσω από τα κάγκελα των προαυλιών. Πρωί στο 9ο Γυμνάσιο-Λύκειο Αττικής στα σύνορα Θησειου και Ανω Πετραλώνων. Μια ελληνική σημαία κυματίζει δίπλα σε αυτή του Δήμου Αθηναίων. Ακριβώς από κάτω, οι μαθητές βηματίζουν ρυθμικά. Προετοιμάζονται για τη μαθητική παρέλαση της 25ης Μαρτίου. Ο ήχος του κουδουνιού σημαίνει διάλειμμα και περίπου 750 μαθητές γεμίζουν το προαύλιο. Αρκετοί μάς παρακολουθούν με περιέργεια ή καχυποψία, όπως κάθε «ξένο» εισβολέα στον χώρο που έχουν συνηθίσει ως δικό τους. Όλα φαίνονται φυσιολογικά, όλα φαίνονται ήρεμα. Είναι; Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από τη VPRC σε δείγμα 700 μαθητών της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, 7 στους 10 μαθητές/μαθήτριες δηλώνουν ότι στη σχολική τους ζωή παρατηρούν φαινόμενα ή εκδηλώσεις εκφοβισμού και βίας στο σχολείο, ενώ υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται για τους μαθητές και τις μαθήτριες λυκείου (73%). Υψηλό ποσοστό καταγράφηκε κυρίως για περιστατικά χλευασμών ή εξυβρίσεων (88%) όπως επίσης και διάδοσης αρνητικών σχολίων και φημών (67%), ενώ το 44% αναφέρει περιστατικά εκφοβισμού και απειλών, τα οποία ενέχουν και ψυχολογική διάσταση. Στο προαύλιο του σχολείου η ζωή συνεχίζεται, με φωνές, γέλια, μπάλες που αλλάζουν χέρια. Μας ξεναγεί η διευθύντρια, Γιάννα Ψίνα: «Στο σχολείο μας δεν έχουν συμβεί σημαντικά περιστατικά βίας, όπως πολλοί θέλουν να τα παραφουσκώνουν. Η βία υπάρχει στην ανθρώπινη φύση και, όταν εκδηλώνεται, οφείλεται στο κοινωνικό και στο οικογενειακό περιβάλλον όπου μεγαλώνει το παιδί. Δεν ισχυρίζομαι ότι τα παιδιά μου – γιατί έτσι αποκαλώ τους μαθητές μου – είναι αγγελούδια, αλλά σίγουρα

η κατάσταση που αντιμετωπίζω καθημερινά δεν έχει σχέση με τα επίπεδα της ενδοσχολικής βίας που επικρατούν στα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού και ιδιαίτερα των Ηνωμένων Πολιτειών» μας εξηγεί. Πράγματι, η Αμερική είναι μια εντελώς διαφορετική περίπτωση. Σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Ψυχολογίας, στις ΗΠΑ περίπου 40%-80% των μαθητών πέφτουν θύματα ενδοσχολικής βίας κάποια στιγμή στη ζωή τους, ενώ συνολικά 13 εκατομμύρια μαθητές εμπλέκονται σε τέτοια περιστατικά κάθε χρόνο. Ακόμη χειρότερα, πέφτουν βροχή τα tweets συμπάραστασης σε γονείς που έχασαν τα παιδιά τους όταν εκείνα έφτασαν ως την αυτοκτονία, επειδή δεν μπορούσαν να αντέξουν άλλο το bullying. Χαρακτηριστικό είναι και το πρόσφατο ντοκυμαντέρ με τον τίτλο «Bully». Το φιλμ ακολουθεί μαθητές σε σχολεία του Τέξας, του Μισισίπι, της Τζόρτζια και της Οκλαχόμα, το σχολικό έτος 2009-2010, και επικεντρώνεται στους θανάτους των νεαρών Τάιλερ Λονγκ και Τάι Σμόλι, οι οποίοι αυτοκτόνησαν εξαιτίας παρενοχλήσεων. Το πρότζεκτ, μάλιστα, υποστήριξαν οι Μέριλ Στριπ, Τζόνι Ντεπ και η Ελεν Ντετζένερις. Ο Χάρι Κόρχονεν εκπροσωπεί έναν διαφορετικό κόσμο. Είναι διευθυντής σε λύκειο της Φινλανδίας και εποπτεύει τους μαθητές του, οι οποίοι συμμετέχουν σε πρόγραμμα ανταλλαγής μαθητών στο 9ο Λύκειο Αττικής. Τι συμβαίνει ακριβώς στον ψυχρό Βορρά; «Η Φινλανδία είναι μια χώρα κοινωνικά πολύ ομοιογενής: έχουμε πολύ μικρό ποσοστό μεταναστών, πρακτικά όλοι οι Φινλανδοί ανήκουμε στη μεσαία τάξη, οπότε δεν έχουμε παράγοντες που να προκαλούν εντάσεις και αντιθέσεις. Τα σχολεία της Φινλανδίας είναι σχεδόν όλα δημόσια και σε όλα υπάρχει μια επιτροπή άμεσης αντιμετώπισης κάθε κρίσης, υποχρεωτικά με νοσοκόμο, κοινωνικό λειτουργό και ψυχολόγο, μαζί με τον διευθυντή. Έτσι, κάθε περιστατικό αντιμετωπίζεται άμεσα, προτού εξελιχθεί σε κάτι σοβαρότερο» εξηγεί.

Στην Ελλάδα, ασφαλώς, τα πράγματα είναι αρκετά διαφορετικά. Οι εμπειρίες λειτουργούν αντί επεξήγησης. Καθηγήτρια σε δημόσιο γυμνάσιο, στην περιοχή του Παπάγου, μας εξηγεί:

«Πολλοί δεν λαμβάνουν σοβαρά την περίπτωση της ψυχολογικής βίας. Πέρυσι είχα στη Β΄ Γυμνασίου έναν άριστο μαθητή, ο οποίος ήταν αρκετά ανασφαλής. Κάθε φορά που σήκωνε το χέρι του, μια ομάδα συμμαθητών του τον εξευτέλιζε διαρκώς. Αποτέλεσμα ήταν να σταματήσει να συμμετέχει στο μάθημα και μάλιστα στο τρίτο τρίμηνο οι βαθμοί του έπεσαν κάτω από τη βάση. Χρειάστηκε να ειδοποιήσω τον διευθυντή του σχολείου, καθώς και τον ίδιο, και με τη βοήθεια της κοινωνιολόγου προσπαθήσαμε να τονώσουμε την αυτοπεποίθησή του. Εφέτος τα πηγαίνει πολύ καλύτερα».

Αντίθετα με την κοινή αντίληψη, η εκδήλωση βίας δεν περιορίζεται στα δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα υποβαθμισμένων περιοχών. Οι τσακωμοί, οι βρισιές, η καταστροφή σχολικής περιουσίας βρίσκονται παντού και μπορούν να εκδηλωθούν με ασήμαντη αφορμή: «Σε πολλές περιπτώσεις η οικονομική επιφάνεια των γονέων βοηθά ώστε να συγκαλύπτονται κάποια περιστατικά, ενώ κάποια ακραία συμβάντα δεν φτάνουν ποτέ στις αίθουσες των δικαστηρίων. Για να το θέσουμε πιο απλά, η διαφορά δεν εντοπίζεται τόσο στην περιοχή όπου συμβαίνουν τα περιστατικά, αλλά στο ποσοστό αυτών που γίνονται γνωστά» λέει ο αντιπρόεδρος του Κέντρου Μελετών και Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ (Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης), Παύλος Χαραμής.

Η βία στα σχολεία ήταν για πολύ καιρό ένα ζήτημα-ταμπού, ωστόσο μια σειρά περιπτώσεων που βγήκαν στην επιφάνεια, όπως η εξαφάνιση του 11χρονου Αλεξ Μεσχισβίλι, στις 3

Φεβρουαρίου του 2006, αλλά και οι καταγγελίες για βιασμό μαθήτριας σε σχολείο της Αμαρύνθου. Οι δύο ομιχλώδεις υποθέσεις έδωσαν το έναυσμα για περαιτέρω ευαισθητοποίηση. Έτσι, τον Ιούνιο του 2006, ιδρύθηκε η Ειδική Επιτροπή Μελέτης Ομαδικής Ενδοσχολικής Βίας. «Ως τότε μας διέφευγε η σοβαρότητα του αριθμού και του είδους των επιθέσεων, επικρατούσε σιωπή σε ό,τι αφορά την οργανωμένη ενδοσχολική βία. Επίσης, δεν γνωρίζαμε πόσο είχαν επιδεινωθεί τα πράγματα με τη φοίτηση παιδιών μεταναστών, τα οποία, αν και δεν υστερούσαν μαθησιακά σε τίποτα από τους συμμαθητές τους, έπεφταν θύματα ρατσιστικής νοοτροπίας. Ολο αυτό συνέβαινε και παλιότερα, κυρίως όμως εκτός σχολείου» είχε σημειώσει η Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, πρόεδρος της Ειδικής Επιτροπής Μελέτης Ομαδικής Ενδοσχολικής Βίας, στην εισαγωγή του βιβλίου «Ομαδική βία και επιθετικότητα στα σχολεία».

Στην οδό Ασκληπιού, λίγο πριν από τη λεωφόρο Αλεξάνδρας, μας υποδέχεται η Βάντα Τσέλιου, διευθύντρια του 46ου Γυμνασίου Αττικής. Το οίκημα είναι ένα όμορφο, νεοκλασικό σπίτι των αρχών του 20ού αιώνα με εσωτερική αυλή, το οποίο στην περίοδο του Μεσοπολέμου διαμορφώθηκε σε σχολείο και φιλοξενεί σήμερα περίπου 250 μαθητές. Η Βάντα Τσέλιου επισημαίνει ότι σημαντικό ρόλο στην πρόληψη των φαινομένων ενδοσχολικής βίας παίζει η επιτήρηση των χώρων του σχολείου από τους εφημερεύοντες εκπαιδευτικούς. Σε αυτό βοηθά και η κατάλληλη κτιριακή διαμόρφωση του ίδιου του σχολείου. «Εδώ δεν έχουμε σοβαρά προβλήματα, διότι είναι εύκολο να έχουμε εποπτεία του χώρου. Κάθε περιστατικό αντιμετωπίζεται άμεσα, όχι μέσω τιμωρίας και αυστηρής επιβολής εξουσίας, αλλά με τρόπο που βοηθά το παιδί να καταλαβαίνει τη σημασία της πράξης του. Γιατί, κακά τα ψέματα, ένα παιδί γυμνασίου είναι ακόμη σε στάδιο διαμόρφωσης του χαρακτήρα του. Μπορεί να δει την παραβατικότητα σαν κάτι συναρπαστικό ή ως μια διέξοδο σε έντονα συναισθήματα που δεν μπορεί ακόμη να διαχειριστεί...» εξηγεί και συμπληρώνει: «Στο σχολείο μας έχουμε μαθητές δέκα διαφορετικών εθνικοτήτων, ωστόσο κανένα φαινόμενο σχολικής βίας δεν σχετίστηκε ποτέ με αυτό. Μπορεί να τσακωθούν για οποιονδήποτε άλλον λόγο, ποτέ όμως για την εθνικότητά τους. Η νέα γενιά έχει κάνει πολύ μεγάλα βήματα σε αυτά τα θέματα».

Υπάρχει, άραγε, ένα συγκεκριμένο προφίλ του «συστηματικού νταή»; «Είναι εκείνος που πουλάει... μαγκιά όπου μπορεί. Παριστάνει τον δυνατό και αναζητεί τα θύματά του ανάμεσα στους πιο αδύναμους» θα μας πει ο Κώστας Θεριανός, διευθυντής στο 19ο Γυμνάσιο, στην περιοχή Αγίου Μελετίου, και συμπληρώνει: «Αντίθετα με αυτό που πιστεύουμε, οι νταήδες είναι άτομα που θέλουν να βρίσκονται στο σχολείο περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον μαθητή. Όταν επιστρέφουμε από τις διακοπές του Πάσχα ή των Χριστουγέννων, είναι οι πρώτοι οι οποίοι θα περιμένουν πίσω από τα κάγκελα για να μπουν στο προαύλιο του σχολείου. Εδώ νιώθουν αρχηγοί, νιώθουν οι κυρίαρχοι του παιχνιδιού, κάτι που προφανώς δεν ισχύει έξω από τους τοίχους του σχολείου».

Πέρα από τη λεκτική βία, τις ύβρεις, την ψυχολογική πίεση, όπως η απομόνωση και οι απειλές, τη σωματική και τη σεξουαλική παρενόχληση, πρόσφατα έχει παρατηρηθεί και έξαρση της θυματοποίησης μαθητών μέσα από το Internet, μέσω του αποκαλούμενου «cyber-bullying». Αλλωστε, ήδη από την ηλικία των εννέα ετών, οι μαθητές έχουν πλέον τουλάχιστον έναν λογαριασμό στο Facebook. «Το cyber-bullying μπορεί να εκδηλωθεί με τη μορφή της φωτογράφισης προσωπικών στιγμών του θύματος και την κυκλοφορία τους στο

Διαδίκτυο. Πέρυσι είχαμε ένα περιστατικό με δύο μαθήτριες που ανταγωνίζονταν η μία την άλλη. Η μία, μάλιστα, μπήκε στη σελίδα της άλλης στο Facebook και έγραφε κακόβουλα σχόλια ή διέδιδε φήμες. Χρειάστηκε να καλέσουμε τους γονείς των παιδιών και τις ίδιες, και με τη βοήθειά τους το ζήτημα αντιμετωπίστηκε εύκολα» επισημαίνει η Βάντα Τσέλιου.

Και αν η επικοινωνία και η συνεργασία με τους γονείς των μαθητών που εμπλέκονται σε περιστατικά σχολικής βίας είναι απαραίτητη στη διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος, μερικές φορές αυτή η παρέμβαση προκαλεί προβλήματα στους εκπαιδευτικούς. Οι ανώνυμες απαντήσεις τους είναι χαρακτηριστικές. «Κάποιες από τις οικογένειες είναι εριστικές, οι περισσότερες όμως καταβάλλουν προσπάθειες για την επίλυση του προβλήματος» διαβάζουμε σε μία από τις απαντήσεις στην ερώτηση «Πώς αντιδρά συνήθως η οικογένεια του δράστη;», στο σχετικό ερωτηματολόγιο του Κέντρου Μελετών και Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ. «Η οικογένεια έχει την τάση να θεωρεί το παιδί της αθώο ή παρασυρμένο» σημειώνει ένας άλλος εκπαιδευτικός στην ίδια ερώτηση, ενώ υπάρχουν και πιο ακραία περιστατικά: «Μια μητέρα μπήκε ωρυόμενη στην αυλή του σχολείου και επιτέθηκε σε έναν μαθητή με τον οποίο είχε διαφορές ο γιος της» διηγείται διευθυντής σε σχολείο της Αθήνας. «Με τους μαθητές μας, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, τελικά τα καταφέρνουμε να συνεννοηθούμε. Με κάποιους από τους γονείς όμως έχουμε μεγαλύτερο πρόβλημα...».

Έτσι, μια σειρά από σχεδιασμένες εξωσχολικές δραστηριότητες και εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν συσταθεί προκειμένου να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση περιστατικών εκφοβισμού, όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα «Παρέμβαση για την πρόληψη του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού». «Αυτά είναι πεντάμηνης διάρκειας, ένα δίωρο την εβδομάδα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, και υλοποιούνται εκτός ωρολογίου προγράμματος σε εθελοντική βάση, από εκπαιδευτικούς και μαθητές. Κλειδί στις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις είναι η εμπλοκή των γονέων και η αντιμετώπιση περιστατικών γίνεται σε συνεργασία των σχολικών μονάδων με τους Συμβουλευτικούς Σταθμούς Νέων» λέει η Μαίρη Χιόνη, MSc Προαγωγής & Αγωγής Υγείας Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ και μέλος του ΔΣ του Πανελληνίου Συλλόγου Εκπαιδευτικών Αγωγής Υγείας.

Ενας από τους πλέον κατάλληλους και ευφάνταστους τρόπους για να διαδοθεί αυτό το μήνυμα στον κόσμο των παιδιών είναι μέσα από το παραμύθι, όπως αυτό που έγραψε ο διεθνούς φήμης συγγραφέας Ευγένιος Τριβιζάς, με τίτλο «Το κουνέλι με το μαντολίνο», και μοιράστηκε στην ημερίδα με θέμα «Παιδική Βία: Δεν κλείνουμε τα μάτια» που οργανώθηκε στο Ζάππειο από την Ελληνογερμανική Αγωγή υπό την αιγίδα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Και ενώ έχει διαπιστωθεί ότι σε χώρες όπως η Νορβηγία και η Αγγλία, όπου τα σχολεία εφάρμοσαν σε συνεργασία με τους γονείς μια συγκεκριμένη πολιτική ενάντια στη βία, τα κρούσματα βίας μειώθηκαν μέσα σε δύο χρόνια κατά 50%, στην Ελλάδα δεν έχουμε δει ακόμη παρόμοια αποτελέσματα. Αλλωστε, πώς να ζητήσεις από ένα παιδί να μην αναπαράγει τη βία και την εχθρότητα που βιώνει στην καθημερινότητά του; Αν σκεφτούμε το σχολείο ως μια μικρογραφία της κοινωνίας, η εξίσωση γίνεται πιο απλή: Μέχρι να συσταθεί μια ώριμη, ειρηνική και άξια κοινωνία προς μίμηση, οι επίδοξοι νταήδες θα συνεχίζουν, κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν, το έργο που εκτυλίσσεται έξω από τα κάγκελα

του σχολείου.

Το αληθινό παραμύθι της βίας

Από τον Ευγένιο Τριβιζά

«Η εκφοβιστική και επιθετική συμπεριφορά παιδιών εναντίον συμμαθητών τους είναι ένα πολύμορφο και πολυδιάστατο φαινόμενο, η έκταση και η σοβαρότητα του οποίου δύσκολα αναγνωρίζονται. Κυρίως επειδή τα θύματα φοβούνται να το εξομολογηθούν, οι δάσκαλοι δυσκολεύονται να το χειριστούν και τα σχολεία διστάζουν να το παραδεχτούν λόγω του αρνητικού αντίκτυπου που θα έχει στην εικόνα και στη φήμη τους. Η σχολική βία ξεκινάει από κοροϊδευτικές παρατηρήσεις, προσβλητικές εκφράσεις, διασπορά ψιθύρων με στόχο τον στιγματισμό και αποκλεισμό του θύματος από σχολικές παρέες, κλιμακώνεται με την καταστροφή ή κλοπή αντικειμένων ιδιοκτησίας του, συχνά εκτρέπεται σε σωματική βία. Στην αρχή απλά σπρωξίματα και στη συνέχεια ακραίες μορφές επιθετικότητας. Η σύγχρονη τεχνολογία επιτρέπει να γίνεται ο εκφοβισμός διαδικτυακά ή με μηνύματα σε κινητά τηλέφωνα. Σκηνές βίας βιντεοσκοποούνται και διανέμονται ευρύτατα, καθιστώντας την εμπειρία ακόμη πιο επώδυνη για τα θύματα και οδηγώντας τα ακόμη και στην αυτοκτονία. Είναι σφάλμα να πιστεύουμε ότι το φαινόμενο ξεκινάει και σταματάει στα σχολεία. Έχει βαθιές ρίζες και μακροπρόθεσμα καταστρεπτικές για την κοινωνία συνέπειες. Οι συμπεριφορές παγιώνονται και επαναλαμβάνονται στην οικογένεια, στον στρατό, στον εργασιακό χώρο.

Εγκληματολογικές έρευνες δείχνουν ότι το επιθετικό παιδί στο σχολείο είναι ο αυριανός άντρας που θα κακοποιεί τη σύζυγό του. Αλλά και οι θύτες, σύμφωνα με έρευνες του Αμερικανικού Ιατρικού Συλλόγου, είναι πολλές φορές θύματα σωματικής τιμωρίας, οικογενειακής βίας και βλαπτικών επιρροών της τηλεόρασης. Τα σχολεία πρέπει να ξεκινάνε όχι με την υπόθεση ότι είναι απίθανο να συμβαίνουν τέτοια περιστατικά στους χώρους τους, αλλά αντίθετα ότι είναι πολύ πιθανόν και να καταστρώνουν εμπειριστατώμενα σχέδια πρόληψης και αντιμετώπισης του προβλήματος. Το θέμα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο συζητήσεων στην τάξη, οι σχολικές βιβλιοθήκες να εφοδιάζονται με παιδικά βιβλία σχετικού περιεχομένου, οι διάδρομοι, οι αυλές και οι δυσπρόσιτοι χώροι να επιτηρούνται τακτικά και οι μαθητές να ενθαρρύνονται να εκμυστηρεύονται στους διδάσκοντες τα παράπονά τους, πράγμα το οποίο βέβαια προϋποθέτει σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Μια τηλεφωνική γραμμή υποστήριξης και η δημοσιοποίησή της θα βοηθούσε αρκετά. Καλό θα είναι ο γονιός να ρωτάει το παιδί του πώς του φέρονται οι συμμαθητές του, ιδίως αν το παιδί βρίσκει δικαιολογίες για να μην πηγαίνει στο σχολείο, παραπονιέται συχνά ότι είναι άρρωστο τα πρωινά, κάνει σκασιαρχείο, δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί στη μελέτη, επιστρέφει από το σχολείο με γρατσουνιές, μελανιές, ρούχα σκισμένα ή βιβλία κατεστραμμένα, κλείνεται στον εαυτό του, αρχίζει να ψευδίζει, δεν έχει όρεξη για φαγητό, ζητάει παραπάνω χαρτζιλίκι, αρχίζει να κλέβει, φέρεται με επιθετικό τρόπο στα μικρότερα αδέρφια του, κλαίει τα βράδια στο κρεβάτι ή τυραννιέται από εφιάλτες, ή προτιμάει να κάνει παρέα με ενήλικους παρά με παιδιά. Όλα αυτά μπορεί να οφείλονται σε πολλούς και

ΝΤΑΗΔΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΑΥΛΙΟ

Συντάχθηκε απο τον/την Άννα Ειρήνη

Πέμπτη, 12 Απρίλιος 2012 17:21 - Τελευταία Ενημέρωση Τρίτη, 17 Απρίλιος 2012 14:58

διάφορους λόγους, αλλά καλό θα είναι ο γονιός να ερευνά το θέμα διακριτικά και να επικοινωνεί με το σχολείο, ούτως ώστε να ενημερώνονται οι γονείς των παιδιών που ασκούν βία και να παραπέμπονται ενδεχομένως στις κατάλληλες υπηρεσίες. Ας μην ξεχνάμε ότι συχνά χρήζουν βοήθειας όχι μόνο τα παιδιά τα οποία υφίστανται, αλλά και τα παιδιά τα οποία ασκούν βία, καθώς και οι οικογένειές τους. Επίσης, δεν αποκλείεται οι ιδιότητες του θύτη και του θύματος να συμπίπτουν στο ίδιο παιδί».

* Ο Ευγένιος Τριβιζάς είναι νομικός, καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο του Ρέντινγκ και συγγραφέας παιδικών βιβλίων.

ΤΟ ΒΗΜΑ

Λίνα Ψάιλα